

Ağrı Dağı ve Spor Turizminin Bölge Ekonomisine Katkısı

Ağrı Dağı and the Contribution of Sport Tourism to the Region's Economy

öz

Bu çalışmanın amacı, gelişen bir turizm aktivitesi olarak dağ turizminin ve spor turizminin önemine dikkat çekmek ve Ağrı'ya dağ turizmi ve spor turizmi için gelecek olan yerli ve yabancı turistlerin karşılaşılabilecekleri engelleri tespit etmek, bunlara dikkat çekmek ve bu konuda farkındalık yaratmaktır. Çalışmada araştırma yöntemlerinden döküman analizi yöntemi ve gözden geçirme derleme yöntemleri kullanılmıştır. Araştırmada çeşitli bilimsel veri ve yayınlar taranmış, kaynaklar gözden geçirilerek araştırma konuları tasnif edilmiş, bazı resmî kurumların istatistiki verilerinden yararlanılmıştır. Literatür taraması sırasında dağcılık ve spor turizmi ilişkileri gözden geçirilmiştir.

Ağrı Dağı'nda en büyük sorun barınma sorunudur. Ağrı Dağı'nda ağustos ayında bile fırtına, kar, yağmur anlık yağmakta ve hava şartları gece eksi derecelere kadar düşmekte bu da haliyle insanları çok zor durumda bırakmaktadır. Dağ'da yapılacak olan bir tesisin olması aynı zamanda kış turizmi içinde uygun tırmanışların yapılmasına imkân tanıyarak bölgeye çok daha fazla turist gelmesine vesile olacaktır. Dağ'a Tırmanış için en uygun zaman Ağustos ve Eylül aylarıdır. Yüksek dağlık alanlarda yaşayan ve ekonomik kaynakları yetersiz toplumlar açısından turizm bir şans olarak değerlendirilebilir. Ülkemizde turizmin gelişmesi, çeşitlenmesi ve dağlık yörelerde yaşayan nüfusun turizmden ek gelir sağlaması, olumlu bir gelişme olarak düşünülebilir.

Anahtar Kelimeler: Ağrı Dağı, dağcılık, spor turizmi, spor

ABSTRACT

The aim of this study is to draw attention to the importance of mountain tourism and sports tourism and in line with the ideas of local and foreign tourists who will come to Ağrı for mountain tourism and sports tourism, to identify obstacles to the development of regional tourism, and also to attract attention and raise awareness. In the study, document analysis method and review compilation methods were used. In the research, various scientific data and publications were scanned, the sources were reviewed, the research subjects were classified, and the statistical data of some official institutions were used. During the literature review, mountaineering and sports tourism relations were reviewed.

The biggest problem in Ağrı Dağı is the problem of shelter. Even in August, storms, snow and rain fall instantly and the weather conditions drop to minus degrees at night, which leaves people in a very difficult situation. A facility on the mountain will enable more tourists to come to the region by allowing suitable climbs in tourism. The best time to climb the mountain is August and September. Tourism can be considered as a chance for societies living in high mountain areas and having insufficient economic resources. The development and diversification of tourism in our country and the fact that the population living in mountainous regions provide additional income from tourism can be considered as a positive development.

Keywords: Ağrı Dağı, mountaineering, sport tourism, sport

Metin BAYRAM¹
Cemil Tuğrulhan ŞAM²
Nurcan DEMİREL²

¹Faculty of Sport Sciences, Sinop University, Sinop, TÜRKİYE

²Faculty of Sport Sciences, Atatürk University, Erzurum, TÜRKİYE

Açıklama (Bu çalışma 7-9 Ekim 2022 tarihleri arasında gerçekleştirilen Uluslararası Akademik Spor Araştırmaları Kongresi'nde "bildiri olarak sunulmuştur")

Geliş Tarihi/Received 06.03.2023
Kabul Tarihi/Accepted 24.02.2024
Yayın Tarihi/Publication Date 12.03.2024

Sorumlu Yazar/Corresponding author:
Nurcan DEMİREL

E-mail: nurcandemirel@atauni.edu.tr

Cite this article: Bayram, M., Şam, C. T., & Demirel, N. (2024). Ağrı Dağı and the contribution of sport tourism to the region's economy. *Research in Sport Education and Sciences*, 26(1), 26-30.

Content of this journal is licensed under a Creative Commons Attribution-Noncommercial 4.0 International License.

Giriş

Bu çalışmanın amacı, gelişen bir turizm aktivitesi olarak dağ turizminin ve spor turizminin önemine dikkat çekmek ve Ağrı'ya dağ turizmi ve spor turizmi için gelecek olan yerli ve yabancı turistlere farkındalık yaratmaktır.

Araştırmamız öncelikle spor turizmi ve sporun turizme katkısı gibi ilgili literatürdeki kavramları özetledikten sonra, araştırmanın ilgi sahasını oluşturan Ağrı Dağı mevcut spor turizmi yapabilecek özet envanterini okuyuculara sunmayı hedeflemektedir. Spor geniş anlamda turizmi destekleyen bir unsurdur. Uzun süreli organizasyonlar ve yarışmalarla ülkeler büyük dövizler elde etmenin yanında, ülkenin siyasi, kültürel, ekonomik açıdan ve tanıtımı açısından reklamını yaparak spor çevresinde spor hareketlerinden faydalanırlar (Gürsoy, 2016:45). Ağrı Dağı Türkiye'nin sınırları içerisindeki en yüksek dağdır. Ağrı ilinin Doğubayazıt ilçesinde bulunan dağın yüksekliği 5.137 metredir. 1926-1930 yılları arasında Ağrı Dağı'nda yaşanan isyanlar nedeniyle dağcılık ve tırmanış faaliyetleri yapılmamıştır (Öztiğ, 2018:151). Bugün dağcılık, insanların yaşadıkları çevreye yakın yerlerde yapılabilen bir rekreasyonel etkinlik olduğu gibi, aynı zamanda yaygın bir şekilde uzak bölgelere ya da ülkelere seyahat etmeyi ve tırmanışın niteliğine göre kimi zaman dağcılarının buralarda aylarca kalmasını gerektiren bir faaliyete dönüşmüştür (Somuncu, 2004:21). 1930'dan sonra farklı dönemlerde faaliyetlerin sürdürüldüğü, 1990 yılında ise tekrar terör olayları nedeniyle dağa tırmanışın yasaklandığı görülmektedir. 1998 yılında bir grup profesyonel dağcının talepleriyle bu yasağın kaldırıldığı görülmektedir. Ağrı Ağrı'nın da yüksek irtifa kamp merkezinin yapılması ile sporcularımızın performansının artırılmasının yanı sıra, yeterli tanıtım ve amaca uygun yatırımların yapılması halinde yurt dışından da sporcuların antrenman için ülkemizdeki yüksek irtifa merkezlerini tercih etmesi sonucu ciddi bir döviz girdisi sağlanabileceğini düşünebiliriz. Yüksek dağlık alanlarda yaşayan ve ekonomik kaynakları yetersiz toplumlar açısından turizm bir şans olarak değerlendirilebilir (Swarbrooke, 1999:183). Dağ turizminin, gerçekleştiği alandaki yerel ekonomiye, yerel ekonomik ürünlerin değerlendirilmesine katkısının yanı sıra küresel ölçekte ekonomik boyutu da bulunmaktadır (Somuncu, 2004:21). Kış sporları turizmi için uygun jeomorfolojik ve klima tik özelliklere sahip olan Ağrı ve Ağrı Dağı geleceğe yönelik planlama ve tanıtım çalışmaları ile kış turizminin canlanması mümkündür.

Türkiye'nin günümüze kadar kıyı turizmine odaklanması tek taraflı bir gelişme alanı yaratmıştır. Başta Doğu Anadolu Bölgesi olmak üzere ülkenin çeşitli bölgelerindeki doğal coğrafya kaynaklı eko turizm potansiyellerinin değerlendirilmesi gerekmektedir. (Özgen, 2010:1438). Ağrı merkeze bağlı Bube Dağı, Eleşkirt ve Küpkıran köyü kayak merkezlerinin durumu incelediğimizde durumları kısaca şu bilgileri verebiliriz.

Bube Dağı kayak merkezi: Ağrı'nın 18 km güney batısında bulunan Bube Dağı kayak merkezi 1982 yılında yapıma başlandı ancak çeşitli nedenlerden dolayı inşası tamamlanmamıştır. Konumu ve sürekli kar yağışı nedeniyle, kayak sezonlarında kar kalınlığının 1-2 metreye ulaştığı Bube Dağı kayak merkezi 1 adet istasyon binası, teleferik direkleri ve âtil durumdaki bina bulunmaktadır.

Eleşkirt kayak merkezi: 1999 yılında Ağrı'nın Eleşkirt ilçesi Güneykaya mevkiinde yapılan Kayak Merkezi, Ağrı merkeze 45 km, Eleşkirt ilçe merkezine ise 4 km uzaklıkta olup konumu ve sürekli kar yağışı bakımından kayak tutkunlarının ve dağcılarının uğrak yerlerinden biriydi. Güneykaya Kayak Merkezi'nde bir otel, iki günübirlik tesis, bir kayak kulübü 1600 metrelik bir telesiyej, karayoluna 500 metre mesafede bir otel, 1250 metre uzunluğunda, 600 kişilik bir teleski, 1 adet alt istasyon binası içinde oturma salonuna sahiptir, kayak mevsiminde kar kalınlığı 1-2 metreyi bulan, -25,30 derecede kristalleşen kar örtüsü ve çok zor şartlarda paralar harcanarak yapılan bu tesis, arazinin engebeli olması, bu arazinin yazın düzeltilmemesi ve kar basma araçlarının olmaması münasebetiyle ne yazık ki oda atıl durumda kalmıştır.

Kupkıran kayak merkezi: Şehir merkezine 1km uzaklıkta ve 500m.'lik kısa bir piste sahiptir. Kayak mevsiminin aralık-nisan ayları arasında başladığı, ancak Ağrı halkının kayak ihtiyacını karşılamayan bu tesis kısıtlı imkanlara rağmen halkın çoğunun uğradığı kayak merkezidir 5 ay karın yerde kaldığı, kar kalınlığının 1-2 metreyi geçtiği ve hava sıcaklığının 0 ile -25 arasında olduğu bir ilde kayak merkezinin olmaması üzücü bir durumdur (Bayram vd., 2019.1).

Araştırma Türü

Derleme çalışmamız; gelişen bir turizm aktivitesi olarak dağ turizminin ve spor turizminin önemine dikkat çekmek ve Ağrı'ya dağ turizmi ve spor turizmi için gelecek olan yerli ve yabancı turistlerin karşılaşılabilecekleri engelleri tespit etmek, bunlara dikkat çekmek ve bu konuda farkındalık yaratmak için yapılan bir derlemedir.

Çalışma kapsamında literatürde çeşitli bilimsel veri ve yayınlar taranmış, kaynaklar gözden geçirilerek araştırma konuları tasnif edilmiş, bazı resmî kurumların istatistikî verilerine ulaşmaya çalışılmıştır.

Çalışmada araştırma yöntemlerinden döküman analizi yöntemi ve gözden geçirme derleme yöntemleri kullanılmıştır. Araştırmada çeşitli bilimsel veri ve yayınlar taranmış, kaynaklar gözden geçirilerek araştırma konuları tasnif edilmiş, bazı resmî kurumların istatistikî verilerinden yararlanılmıştır.

Ağrı Dağı'nın Potansiyel Sorunları

Ağrı Dağı'nda en büyük sorun barınma sorunu olduğudur. Ağrı Dağı ağustos ayında bile fırtına, kar, yağmur anlık yağmakta ve hava şartları gece eksi derecelere kadar düşmekte bu da haliyle insanları çok zor durumda bırakmaktadır. Dağ'da yapılacak olan bir tesisin olması aynı zamanda kış turizmi içinde uygun tırmanışların yapılmasına imkân tanıyarak bölgeye çok daha fazla turist gelmesine vesile olacaktır. Dağ'a Tırmanış için en uygun zaman Ağustos ve Eylül aylarıdır. Ağrı Dağı'nın birinci dinlenme kampı olan 3200mt'de devlet destekli sporcu kamp eğitim merkezi yapılırsa zirve çıkışı veya dönüşü yorulan ve dinlenmeye ihtiyacı olan insanlar rahat bir ortamda dinlenmiş olurlar ve dağ daha da cazip hale gelebilir. Ancak dağın ikinci kamp yeri olan 4200mt kısmı ise Andezit lavlardan oluştuğu için arazi çok sarp, taşlar çok küçük ve açık alan olmadığından kamp eğitim merkezinin yapılması tamamen teknik imkânlarla bağlıdır. İnşa edilecek tesislerin kurulması sayesinde sporcular irtifaya uyum kamları yaparak hipoksiya ortamına maruz kalmadan daha rahat çıkışlar yapabileceklerdir. Ayrıca yapılacak olan sporcu eğitim merkezine yurt içinde ve yurt dışında yükseklik antrenmanları için gelecek olan ülke sporcuları da yaz aylarında kamp yaparak ülke ve bölge ekonomisine katkı sağlayacaktır. Son zamana kadar Ağrı Dağı'na çıkışlar Doğubayazıt- Topçatan köyü- Eli Çiftliği güzergâhından Doğubayazıt sınırları içinde kalan cephesinden yapılmaktaydı. Güvenlik nedeniyle yasaklı bölge ilan edilen bu güzergâh yerini yine Doğubayazıt sınırları içinde olan ve daha rahat çıkışların yapıldığı Demir tepe (Celal) ve Çevirme (Çarime Yusuf Ağa) köyü güzergâhında gerçekleşmekte bölgede, rehberliği Demir tepe, Çevirme ve Eli çiftliği köylerindeki birkaç aile gençleri yapmaktadır (Bayram vd., 2019).

Ülkemizde ve yurt dışında çalışmamıza benzer dağ turizminin spor turizmine uygunluğu ile ilgili çeşitli çalışmalar yapılmış ve ilgili çalışmalar aşağıda incelenmiştir (Bozok, 2004:15-16). 2004 yılında gerçekleştirilen "Eko turizm ve Kazdağı'nda bir uygulama" adlı araştırmanın sonucunda, ilgili alanların eko turizm ve spor turizmi için elverişli olduğu saptanmıştır. Miçooğulları (2004) de, "Türkiye için spor turizm stratejisinin belirlenmesi ve geliştirilmesi" adlı bir araştırma gerçekleştirmiştir. Bu araştırmaya göre; Türkiye'de spor turizminin gelişimi için spor turizminin yapılması gerektiğini savunarak, bu faaliyetlerin önemsenmesi ve spor turizminin gelişimi için çeşitli stratejilerin geliştirilmesi gerektiği sonucunu ortaya koymuştur. Doğan ve Yıldız, (2007) de, "Bölgesel Kalkınma, Turizmin İlişkisi ve Göller Bölgesi Kalkınmasında Alternatif Turizm Potansiyelinin Kullanılabilirliği 'ne yönelik bir araştırma gerçekleştirmiştir. Araştırma sonucuna göre göller bölgesinde, alternatif turizm türlerinin uygulandığını saptanmış olup; dolayısıyla bu faaliyetlerin şehrin kalkınmasında önemli olduğu savunmuştur. Kılıç ve Kurnaz, (2010) da "Alternatif Turizm ve Ürün Çeşitliliği Oluşturma ile İlgili Muğla Şehrinde Bir Araştırma" gerçekleştirmiştir. Araştırmaya göre spor turizmi kapsamında doğa yürüyüşleri ve Kargı çayı üzerinde su sporlarından yüzmenin yapılabileceğini ortaya koymuştur. Yılmaz, 2010:1595'da "Artvin Kenti ve Çevresinin Ekoturizm Açısından Değerlendirilmesi" adlı araştırmayı gerçekleştirmiştir. Araştırmaya göre Artvin ve çevresinde atlı doğa yürüyüşleri, dağ yürüyüşleri, kampçılık, avcılık, yaban hayatı izleme ve oto – foto safari için uygun alanların olduğunu saptamıştır. Araştırmada mevcut alanlarda gerçekleştirilecek olan spor turizm faaliyetlerinin şehre katkılar sağlayacağı ifade edilmiştir. Selvi ve Şahin (2012) de, "Yerel Yönetimler Perspektifinden Sürdürülebilir Turizm Batı Karadeniz Bölgesi Örneği" adlı araştırmasında, Amasra ve çevresinde doğa-dağ yürüyüşleri, yamaç paraşütü ve yelken sporu faaliyetleri için uygun alanlar tespit etmiştir. Bu alanların spor turizminin gelişiminde önemli olduğu vurgulanmıştır (Çalık vd.,2013:35).

Literatürdeki çalışmalarına bakıldığında yapılan bu çalışmada bölge turizmine ekonomisine ve ülkemize çok büyük bir değer oluşturacak mevcut durum ve gelişen koşullar bu tür bir değişim için gayet uygundur. Etkileyici projeler hazırlayarak Ağrı Dağı, spor turizmi ve Nuh'un Gemisi efsanesini de projelendirerek yazılı ve görsel basında tanıtılması ve duyurulması gereklidir. Ayrıca bölgeye gelmek isteyen turistlerin karşılaşacağı bürokratik engellerin kolaylaştırıcı bir şekilde yeniden düzenlenmesi gerekmektedir.

Ayrıca; spor ve dağ turizminin yerel halk üzerinde kalkınmayı hedeflemek için aşağıdaki maddeler önemsenmelidir.

1. Doğal ve kültürel çevre değerlerinin envanteri çıkarılmalı, kültürel varlıkları belirlemek için iyi bir ekip kurmak, disiplinler arası çalışmayı önemsemek ve öne çıkarmak.
2. Çevre ve yerel halk üzerinde olumsuz etki yapmayacak kullanımların belirlenmesi.
3. Bölgeye gelen turistler ve yerel halk arasında iletişimi sağlamak, paylaşımı artırmak, yerel proje ve kuruluşlara ulusal ve uluslararası destekler sağlamak, yerel rehber eğitimi ve yeterliliğine özen göstermek.
4. Ziyaretçi konaklama yerleri için yönetim planları oluşturmak.
5. Alanda yapılacak turizm miktarı ve türünü belirleyerek bu sürece yerel halkın katılımını sağlamak, planlamada yerel örgütlenmelerin gücünü ortaya çıkarmak, yerel fikirleri ve girişimleri desteklemek, yerel halka yönelik eğitim programları düzenlemek, katılımcı yönetim planları hazırlamak, yaşam boyu öğrenmeyi sağlamak, sürdürülebilir kalkınmayı hedeflemek.
6. Alternatif geçim kaynakları yaratmak, bunları çeşitlendirmek, yerel ekonomik ürünleri turistik ürüne dönüştürmek, kadınlara (dezavantajlı gruplara) iş olanakları yaratmak. Öncelikle yöre halkının onayı alınmasına özen gösterilmelidir. Her dağlık alanın

kendine özgü özellikleri olduğu ve bu nedenle de özel yaklaşımlar gerektiği göz ardı edilmemelidir.

Spor turizmi konusunda spor eğitim merkezlerinin ve kamp yerlerinin oluşturulması açısından ise; aşağıdaki maddeler önemsenmelidir:

1. Ağrı Dağı'nın en azından belli bir seviyesine kadar teleferik hattı çekilmesi.
2. Ağrı Dağı'nın 3400 m Yüksekliğindeki ana kampa kadar ulaşımı sağlayan yola ilişkin sorunların giderilmesi veya belirlenecek alternatif kamp yerine kadar açılacak bir yol ile herkesin bölgeye gelebilmesini sağlamak ve konaklama yerlerinin yapılması.
3. Yürüyüş ve tırmanış rotalarının milli parklar müdürlüğü tarafından yeniden belirlenmesi.
4. Turizm sektöründe çalışacak personelin yabancı dilinin geliştirilmesi.
5. Bölge turizminin daha iyi tanıtılması.
6. Turizm konusunda halkın bilinçlendirilmesi.
7. Ağrı Dağı'nda kurulacak kamplar için eğitimli bölge insanının belirlenmesi.
8. Her türlü olaylara müdahale edebilmek için helikopter pistlerinin yapılabilirliğinin araştırılması.
9. Ağrı Dağı ve spor faaliyetlerin Turizmi kapsamında ulusal ve uluslararası festival ve şenliklerin yapılması.
10. Ağrı Dağı'nın 3400mt bölgesinde çetin kış şartlarına göre tesislerin yapılması.

Tartışma ve Sonuç

Ağrı ili, ülkemizin yüksek turizm potansiyeline sahip yörelerinden birini teşkil eder. Bu yörede ülke genelinde önem arz eden İshak Paşa Sarayı, Ahmed-î Hani Türbesi başta olmak üzere çok sayıda arkeolojik değerler de başlıca kaynaklardır. Böylesi önemli potansiyele sahip Ağrı Dağı'nı daha da cazip hale getirerek spor turizmi cazibe haline getirebiliriz.

Türkiye'nin en yüksek dağı olan Ağrı Dağı'nın varlığı başlı başına önemli bir avantajdır. Ağrı Dağı; özellikle heybetli olması, dağcılık yönünden tatmin edici olması ve kutsal dinlerde önemli bir yerinin bulunması nedeniyle dünyada fazlaca bilinmektedir. Gelişmekte olan dağlık bölgelerin birçoğunda tarım ve turizm, o yörelerde yaşayan insanların başlıca iki gelir kaynağını oluşturmaktadır. Tarımsal ve turizm faaliyetlerinden birlikte ve birbirinin tamamlayıcısı olarak yararlanıldığı takdirde bölge ekonomisi üzerinde etkili olabilir.

Ağrı ili sahip olduğu geniş dağlık alanları, başarılı sporcu potansiyeli ve kültürel özellikleriyle dağ turizmi açısından önemli bir potansiyele sahiptir. Ağrı Dağı'nda yaz aylarında yayla turizmi, gibi alternatif turizm türleri açısından da zengin kaynaklara sahip olması nedeniyle, dağ turizmi etkinlikleri planlı bir biçimde diğer alternatif turizm türleri ile birleştirilip ziyaretçilerin bölgede daha uzun süreli konaklamaları sağlanabilir. Çalışma sonuçlarına bakıldığında, Ağrı Dağı'na gelen sporcuların, konaklama, yeme-içme, market, hediyelik ürün ve benzeri işletmelerden alışveriş yaptıkları ve bölge ekonomisine katkı sağladıkları görülmektedir. Ancak, bölgede sadece dağ tırmanışının olması ve dağın tırmanışa uzun zamandır kapalı olması nedeniyle bölge ekonomisine katkılarının sınırlı olduğu dikkat çekmektedir.

Ağrı Dağı'nın da yaz ve kış mevsimlerinde dağcılık ve spor şenliklerinin daha geniş kitlelere tanıtılması amacıyla sportif ve bilimsel içerikli organizasyonlar düzenlenip ulusal ve uluslararası basın yayın organlarında yer alması sağlanabilir. Dağ ve spor turizmi açısından ön plana çıkan turizm değerlerinin, özel sektör ve kamu yönetimince kolektif bir yaklaşımla tanıtılması ve pazarlanması, bölge ekonomisi ve sürdürülebilir turizm açısından büyük önem arz etmektedir. Ağrı Dağı ve spor turizmi Ağrı ili ve Doğubayazıt ilçesine yönelik turizm imkânlarını geliştireceği ve bu sayede az gelişmiş bölgelerin ekonomik gelişimine katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Elde edilen verilere bakıldığında, Ağrı Dağı'nda arazinin müsait olamaması sebebiyle yabancı ve yerli hiçbir sporcunun dağcılık faaliyetinin dışında; Alp disiplini, kuzey disiplini (kayaklı koşu) Snowboard, Kayak Turları, Helikopter Kayağı, Kar Kızağı, gibi hiçbir faaliyetin yapılmadığı bilgisine ulaşılmıştır.

Ancak dağcılık faaliyetlerin yapılıp zaman zaman kesintiye uğramasında ve dağın kullanıma kapatılmasındaki temel faktörün güvenlik problemi olduğu, günümüzde halen tırmanışların bu nedenlerle yapılamadığı söylenebilir. Bu problemlerin ortadan kalkması ile birlikte Ağrı dağı gibi önemli bir tırmanış merkezinde gerekli tesislerin yapılarak görsel ve yazılı basında yer alması ve tekrardan açılıp dağcılık ve sportif faaliyetlerinin de yer alacağı çeşitli projelerle cazibe spor merkezi haline getirilebilir.

Arazinin uygunluğu açısından bakıldığında yapılacak olan projeler kapsamında yaz sporları olarak; Dağ yürüyüşlülere (trekking), tırmanma, at sırtında gezinti, Yayla turizmi gibi faaliyetler yer alabilir. Kış sporları olarak dağcılığın dışında kayak ile yapılacak olan hiçbir spor faaliyeti yapılamaz. Ağrı Dağı'nda öne çıkan özelliklerin belirlenmesi ve bu doğrultuda turizm planı hazırlanması sürdürülebilir turizm açısından en gerçekçi başlangıç olacaktır.

Uzman ekiplerce hazırlanacak olan projelerin zaman içerisinde sağlayacağı yeni gelişmeler ve açılımlarla birlikte, bölgesel kalkınma projesine dönüşmesi de mümkün olacaktır. Ayrıca turizm danışma merkezlerinin kurulması, turizm tanıtım projeleri

geliştirilmesi, uluslararası organizasyonlar düzenlenmesi, Ağrı Dağı tur rotalarının yeniden oluşturulması ile turizm hareketliliğini artıracaktır.

Sonuç olarak; yüksek dağlık alanlarda yaşayan ve ekonomik kaynakları yetersiz toplumlar açısından turizm bir şans olarak değerlendirilebilir. Ülkemizde turizmin gelişmesi, çeşitlenmesi ve dağlık yörelerde yaşayan nüfusun turizmden ek gelir sağlaması, olumlu bir gelişme olarak düşünülebilir.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Yazar Katkıları: Fikir-M.B., C.T.Ş., N.D.; Tasarım- M.B., C.T.Ş., N.D.; Denetleme- M.B., C.T.Ş., N.D.; Kaynaklar- M.B., C.T.Ş., N.D.; Veri Toplanması ve/veya İşlemesi M.B., C.T.Ş., N.D.; Analiz ve/ veya Yorum- M.B., C.T.Ş., N.D.; Literatür Taraması- M.B., C.T.Ş., N.D.; Yazıyı Yazan- M.B., C.T.Ş., N.D.; Eleştirel İnceleme- M.B., C.T.Ş., N.D.

Çıkar Çatışması: Yazarlar, çıkar çatışması olmadığını beyan etmiştir.

Finansal Destek: Yazarlar, bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Author Contributions: Concept - M.B., C.T.Ş., N.D.; Design- M.B., C.T.Ş., N.D.; Supervision- M.B., C.T.Ş., N.D.; Resources- M.B., C.T.Ş., N.D.; Data Collection and/or Processing- M.B., C.T.Ş., N.D.; Analysis and/or Interpretation- M.B., C.T.Ş., N.D.; Literature Search- M.B., C.T.Ş., N.D.; Writing Manuscript- M.B., C.T.Ş., N.D.; Critical Review- M.B., C.T.Ş., N.D.

Conflict of Interest: The authors have no conflicts of interest to declare.

Financial Disclosure: The authors declared that this study has received no financial support.

References

- Bayram, M., Şam, C., & Akpınar, H. (2019). Ağrı'da kayak (kayaklı koşu) ve başarısı. *Atatürk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 21(2) 1–13.
- Bozok, D. (2004). Ekoturizm ve Kaz Dağı'nda Bir Uygulama, 1. *Balıkesir Ulusal Turizm Kongresi*, 15-16.
- Çalık, F., Başer, A., Ekinci, N., & Kara, T. (2013). Tabiat parklarının sportif rekreasyon potansiyeli modellenmesi (ballıkayalar tabiat parkı örneği). *Spor Yönetimi ve Bilgi Teknolojileri Dergisi*, 8(2),35.
- Doğan, S., & Yıldız, Z. (2007). Bölgesel kalkınma, turizmin ilişkisi ve göller bölgesi kalkınmasında alternatif turizm potansiyelinin kullanılabilirliğine yönelik bir araştırma. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2 (6)147-152.
- Gürsoy, Y. (2016). Giresun ilinin spor turizmi açısından değerlendirilmesi. *The Journal Of International Social Research*, 9 (45), 1080–1088.
- Kılıç, B., & Kurnaz, A. (2010). Alternatif turizm ve ürün çeşitliliği oluşturmada ekolojik çiftlikler:pastoral vadi örneği. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 2(4) 39-56.
- Miçooğulları, M. O. (2004). Türkiye İçin Spor Turizm Stratejisinin Belirlenmesi ve Geliştirilmesi. Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.*Yüksek Lisans Tezi* Muğla.
- Özgen, N. (2010). Doğu Anadolu Bölgesi'nin doğal turizm potansiyelinin belirlenmesi ve planlamaya yönelik öneriler. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 7(2), 1407-1438.
- Öztiğ, L. İ. (2018). Küçük Ağrı Krizi: Türkiye-İran ilişkilerinde bir kriz yönetimi örneği. *Avrasya Etütleri*, 54 (2),151-177.
- Selvi, M. S., & Şahin, Ş. (2012). Yerel yönetimler perspektifinden sürdürülebilir turizm: Batı Karadeniz Bölgesi örneği. *Uluslararası Sosyal ve Ekonomik Bilimler Dergisi*, 2 (2), 23-36.
- Somuncu, M. (2004). Dağcılık ve dağ turizmindeki ikilem, ekonomik yarar ve ekolojik bedel. *Coğrafi Bilimler Dergisi*, 2 (1),1-21.
- Swarbrooke, J. (1999). *Sustainable Tourism Management*. Cabi publishing, Oxon And New York, 183-184.
- Yılmaz, H. (2010). Artvin Kenti ve Çevresinin Ekoturizm Açısından Değerlendirilmesi. III. Ulusal Karadeniz Ormanlık Kongresi 20-22 Mayıs, 1595-1605.